

Asia: VN/33074/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Alkoholilain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi.

Esityksen tavoitteena on luoda edellytyksiä kotimarkkinoiden kasvulle sekä suomalaisten hyvinvoinnin ja vapauden lisääntymiselle ja lisäksi tavoitteena on reilun ja avoimen kilpailun edistäminen.

Esityksessä ehdotetaan hallitusohjelman mukaisesti, että Alkolle ja vähittäismyyntiluvallisille toimijoille mahdollistettaisiin alkoholijuomien verkkokauppa sekä muut jakeluun ja noutoon perustuvat vähittäismyyntikonseptit. Esityksellä sallittaisiin ehdotusten mukaisin edellytyksin alkoholin tilaaminen ja toimittaminen kotiin sekä vähittäismyyntipisteistä että Alkosta. Tilaajan ja vastaanottajan ikä tarkistettaisiin.

Hyvilin näkemyksen mukaan lausuttavana oleva hallituksen esitys on alkoholilain tarkoituksen vastainen. Alkoholihaittojen vähentämiseksi on kolme tunnustettua keinoa: hintasäätely sekä saatavuuden ja mainonnan rajoittaminen. Esityksen seurauksena alkoholin saatavuus ja siten alkoholihaitat lisääntyisivät. Myös ikäraja- ja päihtyneisyyden valvonta muuttuu varsin vaikeaksi ja osin todennäköisesti mahdottomaksi. Miten esim. ruokalähettilien turvallisuus varmistettaisiin tilanteissa, joissa heidän tulisi alkoholilain mukaisesti kieltäytyä luovuttamasta päihtyneelle asiakkaalle alkoholia?

Hyvil toteaa lisäksi, että esityksestä ei selviä, miten hyvinvointi esityksen toimenpiteiden seurauksena lisääntyisi? Alkoholin saatavuus paranisi, alkoholinkäyttö ja siten alkoholihaitat lisääntyisivät.

Vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen

Suomessa alkoholisairauksiin ja -myrkytyksiin kuolee asukasluvuun suhteutettuna ihmisiä yli kolminkertainen määrä Ruotsiin ja Norjaan verrattuna. Alkoholi on myös monien sairauksien taustatekijä (mm. syövät, sydän- ja verisuonitaudit, mielenterveydenhäiriöt) ja alkoholi on usein taustatekijänä tapaturmissa.

Esitys voisi lisätä alkoholinkäyttöä erityisesti kotiolosuhteissa. Suomi on vanhenevan väestön maa. Alkoholihaitat ilmenevät ikääntyvillä huomattavasti pienemmällä annoksilla kuin nuorilla. Siitä, miten uudistus tulisi vaikuttamaan ikääntyvien alkoholinkäyttöön Suomessa, ei luonnollisesti ole vielä tietoa.

Esitysluonnoksen mukaan Suomessa on tällä hetkellä arviolta 65 000-70 000 lasta joiden toisella tai molemmilla vanhemmilla on päihdeongelma. Vanhempien päihdeongelmista kärsineiden lasten mielenterveysongelmien riski 13–17-vuotiaana on noin puolitoistakertainen ja haitallisen päihteiden käytön riski kaksinkertainen verrattuna lapsiin, joiden vanhemmilla ei ole päihdeongelma.

Sote-uudistuksen tavoitteena oli siirtää painopistettä ennaltaehkäisyn suuntaan. Hallitus on säätämässä terapiatakuun alle 23-vuotiaille. Samaan aikaan ehdotetaan alkoholilain uudistamista tavalla, jolla lisätään alkoholihaittojen riskiä perheille, jolloin lasten ja nuorten pahoinvointi, lastensuojelun ja terapian tarve lisääntyisivät. Lasten hyvinvointia ei ole varaa vaarantaa. Alkoholilainmuutosesitys toimisi vastoin ennaltaehkäisyn tavoitetta.

Alkoholihaittojen hoito jää sosiaali- ja terveydenhuollon sekä poliisin vastuulle, unohtamatta työstä poissaoloista koituvia haittoja työelämälle. Vaikka alkoholin kokonaiskulutus on Suomessa vähentynyt, niin alkoholihaitat aiheuttavat tälläkin hetkellä huomattavan ”tautitaakan” sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmälle ja alkoholin käytön väheneminen ei kohdistu väestötasolla tasaisesti.

Esityksessä arvioidaan, että yhteiskunnallisella tasolla lakiesityksen vaikutukset alkoholihaittoihin jäisivät melko vähäisiksi, mutta joidenkin yksilöiden tai yhteisöjen kohdalla lakiesityksen vaikutukset voivat olla merkittäviä. Yksilötasolla alkoholijuomien toimitus ja erityisesti pikatoimitukset voivat vaikuttaa erityisesti alkoholin riski- ja humalakäyttöön ja siten alkoholihaittoihin. Hyvil huomauttaa, että sosiaali- ja terveydenhuollossa kohdataan ja hoidetaan useimmiten yksilöitä ja lasten kohdalla myös perheitä. Näin ollen myös sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset syntyvät yksilötasolla. Hyvil pitää huomattavana puutteena, ettei vaikutuksia hyvinvointialueiden toimintaan, (esim. erilaisiin sosiaalihuoltolain mukaisiin asumisyksiköihin, lukuunottamatta päihdehuollon yksiköitä ja ensi- ja turvakoteja) ole riittävästi arvioitu.

Hyvil toteaa lisäksi, että edellinen alkoholilain uudistus tapahtui kesäkuun alussa, eikä sen vaikutuksista esimerkiksi kansanterveyteen ole vielä minkäänlaisia arvioita. Näin nopealla tahdilla

toteutetut lakiuudistukset tekevät mahdottomaksi lakiuudistusten vaikutusten seurannan ja jälkikäteen tapahtuvan arvioinnin.

Ruotsissa alkoholin myynti ja verkkokauppa on pääosin Systembolagetin käsissä. Suomessa julkisen talouden tilanne on heikko. Tähän uudistukseen sisältyy kuitenkin merkittäviä riskejä siihen, että alkoholihaitat ja niiden hoitoon tarvittavat kustannukset lisääntyvät. Alkoholi ei ole välttämätön hyödyke ja jakeluverkkoa sekä alkoholituotteiden saatavuutta parannettiin merkittävästi edellisen alkoholilain uudistuksen seurauksena kesäkuussa.

Hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne on erittäin vaikea. Yhtäkään uutta lakiuudistusta, jonka seurauksena hyvinvointialueiden asiakasmäärä ja palveluiden tarve lisääntyisi, ei tule tässä tilanteessa tehdä. Hyvil suhtautuu kielteisesti tähän lakiesitykseen ja ehdottaa tämän lakiesityksen hylkäämistä/ vähintäänkin lykkäämistä muutamalla vuodelle tästä lakiesityksestä hyvinvointialueiden taloudelle aiheutuvien kustannusten nousun riskin takia ja edellisen uudistuksen vaikutusten arvioinnin mahdollistamiseksi.

Kock Tuula
Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy